

Sydafrikas vin klättrar allt högre upp, både i terrängen och i internationellt anseende. Terrassering är ett sätt att tämja branterna, som ofta slutar i spektakulära bergstoppar. Det dimhöljda landskapet (nederst) ger en antydning om vilket sagolikt vinland Sydafrika är.

Sydafrika är kanske inte paradiset på jorden, även om imponerande sociala och ekonomiska framsteg har gjorts sedan Nelson Mandela släpptes ur sitt fängelse 1990 och sedan blev vald till president den 27 april 1994, Freedom Day som denna nationaldag nu kallas. Men vinlandet Sydafrika kommer ganska nära drömmen om lustgården. Det är visserligen koncentrerat till en liten del i landets sydvästra hörn, den så kallade Kapprovinsen, men den vinintresserade som kommer dit från ett höst- eller vinter-ruskigt Sverige kan lätt tro sig förflyttad till en paradisk vå av världen.

Ett vackrare vinland än Sydafrikas Kapprovins finns nämligen inte. Med kyliga vindar från Atlanten i väster och svala brisar från Indiska oceanen i söder uppstår här, mellan de sydliga 32:a och 34:e breddgraderna, ett ljuvligt medelhavsklimat och överallt i landet reser sig sagolika bergsformationer vars sluttningar erbjuder ett veritabelt smörgåsbord av starkt skiftande jordmånstyper, odlingslägen och mesoklimat (inte att förväxla med mikroklimat, varav det kan finnas hur många som helst inom ett mesoklimat). Allt detta som tillsammans skapar begreppet "terroir" och som vad gäller Sydafrika är både mycket äldre och mer varierad än den terroir som vinmakarna i Gamla världen ofta framhåller som det främsta argumentet för de europeiska vinernas överlägsenhet.

Och när den vinintresserade besökaren från den kalla nord slår sig ner på en av de många uteserveringarna i Kapstadens Waterfront, på någon av de franskinspirerade restaurangerna i Franschoek eller på en trottoarsservering i Stellenbosch och slår upp vinlistan, tycks löftet om paradiset infriat. För här bjuds viner, underbara viner, som knappt kostar lika mycket per flaska som ett glas på

krogen hemma. Här beställer man inte en flaska utan minst två, man behöver ju inte dricka upp. Jo, visst är Sydafrika vinets Schlaraffenland.

Här finns viner från sammanlagt 505 aktiva vinproducenter att välja bland. De är, enligt den officiella statistiken för år 2003, uppdelade på 330 privata producenter, 93 så kallade estates, 66 kooperativ och nio vinproducerande grossister. Räknar man med att varje producent i snitt gör tio olika viner (ett fåtal producerar bara ett vin, medan KWV har över hundra olika etiketter) sitter vi där med över 5 000 viner – och festen kan börja.

Sydafrikanerna är dock själva inga större vindrickare. Per capitakonsumtionen har sjunkit stadigt de senaste 20 åren och nådde 2003 knappt upp till åtta liter, vilket är lika litet som amerikanerna lyckas peta i sig. Öl och brandy är och har varit Sydafrikas traditionella drycker. Och på vinsidan har det alltid varit vitt vin i första hand. Så är det fortfarande, men det stora gapet mellan vitt och rött minskar nu hela tiden, inte minst tack vare internationell efterfrågan på rött vin. 1990 var 85 procent av alla sydafrikanska druvsorter gröna (läs vita), men idag har de röda vinerna knappt in försprånget till 60/40. Druvan med de största nyplanteringarna 2003 var Cabernet Sauvignon, ohotat störst på den röda sidan, följd av Shiraz som nu segat sig förbi både Merlot och Pinotage.

Pinotage är annars Sydafrikas egen druva, framkorsad 1925 av en professor Perold som valde Pinot Noir och Cinsaut (lokalt kallad Hermitage, därav det sammansatta namnet) till föräldrar för den nya skapelsen. Det dröjde dock till 1950-talet innan druvan planterades i större omfattning och efter en nedgång på 80-talet är den i dag populärare än ►

SYDAFRIKA

vin- och turistland

Av Jan Samuelson

Sydafrikas viner ligger inbjudande någonstans mitt emellan de strama klassiska europeiska förebilderna och Nya världens eldiga mjuka fruktighet. Men där finns också specialiteter som Pinotage och en nyvunnen kvalitet av Chenin Blanc som slår vinvärlden med häpnad. Och lika inbjudande är vinlandet Sydafrika i sin sagolikt vackra natur. Följ med på en resa till ett vinets paradiset som bara blir mer och mer spännande.

Nyplantering pågår för fullt, främst av Cabernet Sauvignon och på den vita sidan av Chenin Blanc, som fortfarande täcker den största vingårdsarealen.

► någonsin. Vinet görs i stilar som växlar från ungt och fruktigt till välekat och lagringsbart. Gemensam nämnare är den kryddiga, intensivt bärfruktiga smaken, som en korsning mellan banan och söt-syrlig plommonfrukt, samt en jordrökig terroirton som återfinns i många sydafrikanska röda viner men allra tydligast i pinotage.

Pinotage har delat upp vinvärlden i två smakläger, med berömda Beyers Truter på Beyerskloof som ledare för den Pinotagefalang som vill göra druvan till landets flaggskepp. Andra hävdar dock att Shiraz/Syrah har den största potentialen i Sydafrika, och att Pinotage bör få nöja sig med att ingå i den nya kategori viner som kallas Cape Blend.

Vita viner dominerar

Men det är alltså gröna duvor och vita viner som leder fältet. Chenin Blanc har hela 17 procent av den totala vingårdsarealen (Cabernet Sauvignon cirka 12 procent), och druvan, som också går under namnet Steen, var 2003 paradoxalt

nog både den näst mest planterade och den mest uppräckta sorten. Men det som rycks upp är gamla trötta Steenrankor och det som planteras är nya virusfria friska kloner som kallas Chenin Blanc och inget annat. Detta ska ses som en kvalitetsmarkering och vinet håller på att få en skinande ny image i takt med att allt fler vinmakare tagit druvan till sig och börjat koncentrera dess safter, delvis med hjälp av ek, i en helt ny och karaktärsfull stil. Ett exempel, Steen-op-Hout från Mulderbosch, gav oss för ett par år sedan en föraning om vad som är på gång, och nu väntar vi bara på att några av de nya högklassiga chenin blancvinerna ska hitta hit, kanske till och med från Jean Daneel som i senaste utgåvan av Sydafrikas vinbibel, John Platter South African Wines (2005) sensationellt fått sin Signature Chenin Blanc 2003 utropad till "Årets vin". Här har den fula ankungen Steen verkligen skiftat skrud och blivit de vita sydafrikanska vinernas drottning.

Näst störst i de gröna druvornas vingård är Sultana (som också används till

bordsdruvor och russin), Colombard (som till stor del också går till brandy), men Chardonnay och framför allt Sauvignon Blanc är på stark frammarsch. Sauvignon Blanc råkade ut för en skandalunge häromåret, då några producenter anklagades för att ha blandat artificiella aromämnen i vinet. Saken är fortfarande under utredning men bör inte avskräcka någon att prova ett par flaskor sauvignon blanc under solparasollet på en trevlig lunchrestaurang i denna vinets lustgård. Blotta tanken på ett glas kall sauvignon från Buitenverwachting, Neil Ellis, Mulderbosch, Neethlingshof, Steenberg eller Vergelegen får snålvattnet att strila mellan smaklökarna. Flera av dessa viner brukar dyka upp i Sverige, så hugg några buteljer när tillfälle ges.

Den som besöker Sydafrikas Kapprovins och reser runt i dess nära 60 olika ursprungsområden – ett Wine of Origin-system delar sedan 1973 in landet i regioner, distrikt och så kallade wards – kan lätt få intrycket att detta är ett mycket stort vinland. Men då har det na-

En typisk sydafrikansk vy är denna utsikt från Neetlingshof över staden Stellenbosch, huvudort i distriktet med samma namn, underskönt inramad av de fantastiska bergen.

Turista i vinlandet Sydafrika

Den som planerar att resa runt i Kapprovinsen och besöka vingårdar har ett fantastiskt hjälpmedel i form av den redan nämnda "John Platters South African Wines 2005". Detta är den 25:e årgången och en bättre guide över ett lands viner och vinindustri finns inte i hela världen. I denna kompakta lilla bok på 586

sidor ryms allt om vinlandet Sydafrika, en utförlig förteckning över samtliga producenter, deras viner, besökstider, vin- och souvenirbutiker, restauranger och eventuellt andra utbud som golfbanor eller inkvartering.

Här finns kartor över vindistrikten, adresser till turistkontoren där, och en förteckning över alla

bra hotell, restauranger och vinbutiker. En helt suverän och oumbärlig guide, ge er inte ut i Sydafrika utan att först skaffa senaste Platter, den finns att köpa överallt.

Western Cape sträcker sig 30 mil norrut och 40 mil österut från Kapstaden och här utgör de centralt belägna distrikten Stellenbosch och Paarl centrum för kvalitetsvinodlingen. Efter tre besök i Sydafrika och provsmakning både på egendomarna där och av alla de viner som nått Sverige, väljer jag själv ut följande producenter för ett besök. Och vi börjar i Constantia, strax söder om Kapstaden, där också den sydafrikanska vinhistorien tog sin början.

Constantia

Groot Constantina

Denna magnifika egendom är Sydafrikas äldsta vingård, grundad av Kapkolonins förste guvernör Simon van der Stel 1685, vackert belägen på Taffelbergets sydsida. Härifrån kom det berömda söta Constantiavinet på 1700-talet, hett eftertraktat av Europas furstehus och i dag återuppväckt på den avstyckade granngården Klein Constantia. 1885 såldes egendomen till staten ▶

Den ständigt barfota Hempies du Toit bröt upp från välrenommerade Alto (infarten ovan) och startade sitt eget Annandale, där han här (t v) bjuder Britt Johansson från Premium Wines på CVP - Cape Vintage Port, med Shiraz som huvuddruva.

tursköna landskapet och de många goda vinerna kanske spelat sinnen ett spratt. Från en odlingsareal på cirka 110 000 hektar producerade man 6,5 miljoner hektoliter vin 2001 – vilket motsvarade 2,5 procent av världsproduktionen och gav landet en tionde plats i världsligan, efter Portugal men före Chile.

Exporten skjuter starkt i höjden och ökade med 30 procent 2003, då med Chenin Blanc i täten, följt av Sauvignon Blanc, Chardonnay och Cabernet Sauvignon. Och Sverige är verkligen med och slåss om godbitarna. Förra året gick Sydafrika om Frankrike i den svenska försäljningsstatistiken (i volym, inte i värde) och ligger nu på en tredje plats efter Spanien och Italien. Om någon antytt en sådan utveckling då vi hävde bojkotten mot Sydafrika i början av 1990-talet, hade han blivit utskrattad. Från 0 till över 15 miljoner liter på knappt 15 år. Visst måste det vara något speciellt med sydafrikanskt vin.

Det är nu 346 år sedan kommandanten för den första holländska kolonin, Jan van Riebeeck, den 2 februari 1659 skrev i sin dagbok: "I dag, prisad vare Herren, kunde vin för första gången pressas av Kapdruvor." Om fyra år kan således Sydafrika fira sitt 350-årsjubileum som vinland. Med viner som, om inte alla tecken slår fel, kommer att gå från klarhet till klarhet. Ett stort omplanteringsprogram med virusfria och bättre druvor och kloner är på gång. Nya svalklimalägen exploateras, alltifrån Malmesbury innanför Atlantkusten uppe i nordväst till Hermanus vid Indiska oceanen nere i sydöst. Och de sydafrikanska vinmakarna, som visserligen har månghundraåriga traditioner i ryggen men sedan bojkottens upphävande bara haft knappt femton år på sig att lära känna den internationella marknaden och smaken, har då fått ytterligare några år på sig att finslipa vinerna från sin mycket speciella – och paradisiska – nisch av vinvärlden.

Kapstaden ligger vid foten av det mäktiga Tafelberget, som skiljer sig markant från Sydafrikas alla andra spetsiga bergsformationer.

► och blev experimentvingård, nu med Gouverneurs Reserve som toppserie för prestigevinerna. Två restauranger, vinmuseum och massor av evenemang bidrar till att göra Groot Constantia till ett av landets största turistmål. www.grootconstantia.co.za

Buitenverwachting

Namnet ser kanske tungvrickande ut, men har man väl smakat på Buitenverwachtings viner lär man sig det lekande lätt. "Utöver förväntan" betyder det och namnet passar den underskönt belägna och vackra egendomen och vinerna i lika hög grad. Constantia ligger strax söder om Kapstaden, på väg ner mot Godahoppsudden, och här utgör de svala sydöstliga sommarbrisarna från False Bay förutsättningen för Sydafrikas bästa vita viner, främst av Sauvignon Blanc. Buitenverwachting är visserligen mest berömt för sin bordeauxblandning Christine, men missa inte deras underbart friska sauvignon blanc och stilfulla chardonnay. Stanna till middag på populära Buitenverwachting Restaurant eller lättare lunch på Café Petite i bistrostil. www.buitenverwachting.com

Steenberg

Steenbergs historia går tillbaka till Catharina, 22-årig änka som kom från Lübeck till Kap 1662, bara tio år efter

att Jan van Riebeeck grundat kolonin. Hon gifte om sig med Hans Ras, som överlevde ett knivhugg nära hjärtat på själva bröllopsdagen men några år senare blev uppäten av ett lejon – som Catharina red ifatt och sköt. Make nr tre mördades av en hottentott och den fjärde trampades ihjäl av en elefant, men Catharina gifte om sig en femte gång, nu med en tysk och tillsammans fick de av Simon van der Stel 1682 arrendera den mark där det ståtliga Steenberg nu står, i dag komplett med golfbana, hotell och restaurang. Merlot och Sauvignon Blanc håller högsta sydafrikanska klass. www.steenbergvineyards.co.za

Stellenbosch

Kanonkop

Kanonkop betyder "Kanonkullen" där det på Holländska Ostindiska kompaniets tid stod en signalkanon som aviserade när ett skepp var på väg in. Kanonkop blev berömt för sin pinotage under Beyers Truters 20 år som vinmakare här, och han håller fortfarande ett vakande öga över sin efterträdare Abrie Beeslaar och de röda vinerna, främst Bordeauxblandningen Paul Sauer, döpt efter egendomens ursprunglige ägare, och Pinotage hör stadigt till landets bästa. Proving och försäljning samt picknickområde med BYO – Bring Your Own wine. www.kanonkop.co.za

Meerlust/The Foundry

Meerlust betyder "havsnöje" och ligger bara en halvmil från False Bay, varifrån svala vindar sveper in, förlänger druvarnas växtsäsong och laddar dem med friska aromer. Ägare till denna klassiska kapholländska egendom är Hannes (den åttonde generationen) Myburgh och vinerna har de senaste 26 åren gjorts i tydlig frankofil stil av Giorgio Dalla Cia – "Italiens främsta gåva till Sydafrika". 2004 tog unge vinmakaren Chris Williams över rodret och får inte bara vårda arvet med Rubicon, den första "klassiska" Bordeauxkopian i Sydafrika, samt lika storartade viner av Merlot, Chardonnay och Cabernet Sauvignon, utan gör också ett par egna kraftfulla och mycket uppmärksammade viner under etiketten The Foundry. OBS, provning och guidning på Meerlust enligt överenskommelse. www.meerlust.co.za

Neethlingshof

Upp till Neethlingshof leder en storstättlig allé och väl framme har man en storslagen utsikt över dalen ner mot Stellenbosch och bergen i bakgrunden. Den vackra huvudbyggnaden från 1814 är i dag en utmärkt restaurang med uteterrass varifrån vyerna kan beundras och viner provas till maten från Neethlingshof och de andra egendomar – Stellenzicht, Le Bonheur, Uitkyk och Alto, som ingår i Lusan Premium

Vaughan Johnson's Wine Shop är Kapstadens bästa vinbutik, här med Meerlust, Stellenryck, Vergelegen och De Toren som några av de fräsande toppnumren.

Hannes Myburgh är den åttonde generationen på Meerlust, vars viner – bordeauxblandningen Rubicon, Chardonnay och Pinot Noir – brukar finna vägen till Sverige.

Wines, i sin tur ett joint venture mellan den tyske bankiren Schreiber och Distell, som är Sydafrikas största vinkonglomerat. Provning och vinförsäljning dagligen, guidning enligt överenskommelse. www.neethlingshof.co.za

Neil Ellis

Neil Ellis gjorde sin lärospån som vinmakare på stora KWV och Groot Constantia innan han 1986 ingick ett joint venture med affärsmannen Hans-Peter Schröder och började göra vin av inköpta druvor på dennes farm Oude Nektar. Chardonnay tas nu till exempel från Hall Farm i Elgin som är ett så kallat

Cap Classique kallas Sydafrikas mousserande vin gjort enligt champagnemetoden. Här en hel rad från J C le Roux, som ingår i Bergkeldergruppen. Pongrácz, näst längst till höger, finns i Sverige.

”Empowerment”-projekt, en del av den sydafrikanska demokratiseringsprocessen som inbjuder till svart delägarskap, och från Groenekloof i det svala Darlingområdet nära Atlanten i Swartland kommer de Sauvignon Blancdruvor som bidrog till att världen fick upp ögonen för Sydafrika som vinland i början av 1990-talet. 1992 utsågs också Neil Ellis till Sydafrikas ”Wineman of the Year”. Provning och försäljning. www.neilellis.com

Rust en Vrede

Denna historiska egendom, från 1694, är ett paradexempel på den kapholländska byggnadsstilen och gör verkligen skäl för sitt namn – Vila och Frid – där den ligger vidunderligt naturskönt på sluttningen av Helderberg. Jannie Engelbrecht, gammal rugbyspelare och manager för landslaget Springbok, köpte gården 1978

och gjorde den med hjälp av vinmakaren Kevin Arnold berömd för sina viner. Sonen Jean har nu tagit över och Kevin har gått vidare till sitt eget Waterford, men vinerna, med nye vinmakaren Louis Strydom, har klättrat mot ännu högre höjder. Här görs shiraz, cabernet sauvignon och merlot, som med tiden ska ingå i ett enda vin, Estate Wine, också känt som R&W – det enda sydafrikanska vin som fyra år i sträck har platsat på Wine Spectators topp 100-lista. Rust en Vrede erbjuder promenadstråk, guidade turer, provsmakning och presentshop. www.rustenvrede.com

Vergelegen

Om Vergelegen betyder ”förlagd” syftar det kanske på läget längst ner i sydöstra hörnet av Stellenbosch. Vergelegen grundades år 1700 men det kan man inte tro då man ser den rymdskeppslänkande skapelsen till vinanläggning, med guld- och diamantrika Anglo American Farms som ägare. Vinmakaren André van Rensburg är också äldre än han ser ut (nu 44 år) ►

► men så har han också kallats det sydafrikanska vinets ”enfant terrible” ända sedan kan kom som vinmakare till Vergelegen 1998. Här finns två restauranger, generösa möjligheter till visning, provning och köp av vin, varav ett tiotal hör till Sydafrikas absoluta topp – med mindre generösa priser förstås. www.vergelegen.co.za

Waterford

Det var hit Kevin Arnold, även han gammal rugbyspelare, kom från Rust en Vrede 1998 och fortsatte sin illustrerade vinmakarkarriär på egen hand. Hans viner hör fortfarande hemma på den sydafrikanska parnassen, med Kevin Arnold Shiraz och Cape Winemaker's Guild Blend som flaggskepp. Vacker medelhavsinspirerad egendom öppen för besök mån-lör.

www.waterfordestate.co.za

Paarl

Boekenhoutskloof

De flesta sydafrikanska vinegendomar har namn från den holländska kolonialtiden och Boekenhoutskloof betyder ”Bokeksravinen”. Men gården ligger i Franschoek Valley, som annars är starkt franskpräglad, ända sedan franska hugenotter flydde hit undan religiös förföljelse på 1680-talet. Franschoek är för övrigt en så kallad ward, eller ett deldistrikt, inom distriktet Paarl. Cabernet sauvignon, syrah, sémillon och Noble Late Harvest, ädelsött vin

av Sémillon, hör till toppvinerna, men här bjuds också en Porcupine Ridge Range (med naivt tecknat piggsvin på etiketten) varav Sverige fått strålande prisvärd syrah och merlot. Vinshop mån-fre, provning enligt överenskommelse.

Veenwouden

Veenwouden var en frisk satsning av operasångaren Deon van der Walt som drog in sin bror Marcel som vinmakare i projektet och lanserade sitt första vin 1993. Marcel, tidigare golfproffs, hade berömda Cheval Blanc i St-Emilion som förebild och med mottot att göra ”eleganta viner med stora smaker” har han lyckats föra upp Veenwouden i Sydafrikas elitdivision på bara ett dussin år, framför allt med Chardonnay, Merlot och Classic, som är en klassisk kvartett med Cabernet Sauvignon, Merlot, Cabernet Franc och Malbec. Provsampling och försäljning mån-fre. www.veenwouden.co.za

Sydafrikas två största vinproducenter, eller vinkonglomerat, är Distell och KWV. De kan besökas i städerna Stellenbosch respektive Paarl, och båda har massor av viner att prova och köpa.

www.distell.co.za och

www.kwv-international.com

Swanson's, Tour Africa, Lime Travel, Jambo Tours och **Hello Africa** m fl researangörer har paketresor till Sydafrika. □

Western Cape sträcker sig 30 mil norrut och 40 mil österut från Kapstaden och här utgör de centralt belägna distrikten Stellenbosch och Paarl centrum för kvalitetsvinodlingen.